

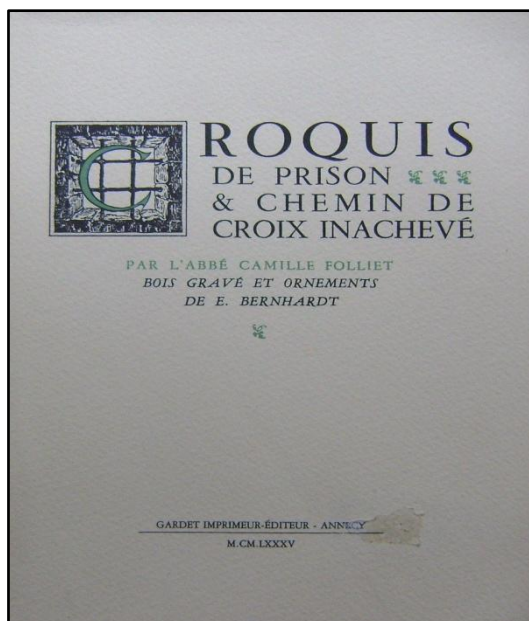
Camille Foillet, francoski duhovnik - prijatelj in sojetnik Stanka Vuka

Starejši bralci Primorskega dnevnika se morda spominjajo podlistka v treh delih (11., 12. in 13. marca 1992), ki ga je nekdanji **Kocbekov** somišljenik in pristaš **Stane Kovač** posvetil spominu soborca in sojetnika **Stanka Vuka**. V njem ni le obudil iz pozabe napornih in tveganih priprav na nesojen Stankov in Daničin umik iz Trsta na osvobojeno partizansko ozemlje (žal so, kot vse kaže, zopet potonile vanjo ...), pač pa menda prvi opozoril tudi na plemenito prijateljstvo in tovarištvo, ki se je v zaporih v Fossanu in v Alessandrii spletlo med goriškim pesnikom in politikom ter francoskim duhovnikom in partizanom abbéjem **Camillem Foiletom** (naslov "abbé" v tem primeru ne pomeni "opata", pač pa preprostega duhovnika, kot v italijanščini "don" ali "reverendo").

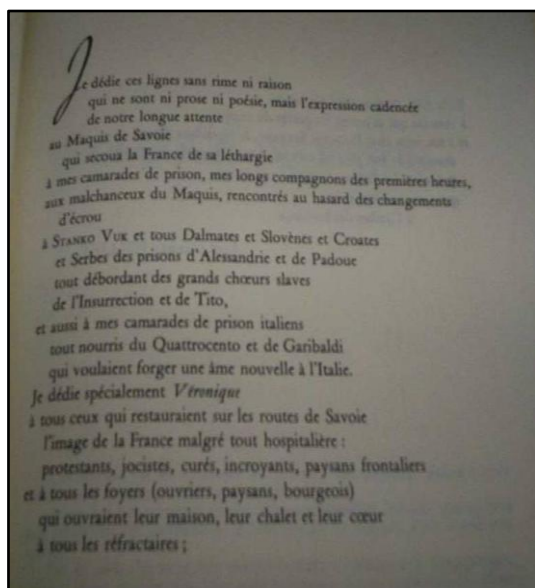
Francoza je Kovač spoznal v zaporu v Alessandrii – tam je s **Tonetom Tomanom**, prav tako voditeljem OF iz vrst Kocbekovih krščanskih socialistov, prestajala kazen na dosmrtno ječo - ko so oblasti marionetne Mussolinijeve republike Vuka in Follieta 13. januarja 1944 premestili tja iz zapora v Fossanu. Foillet je bil po Kovačevih besedah "izredno izobražen, ne samo teolog, temveč tudi filozof in sociolog". Bil je "izredno skromen [...] kakor samo po sebi umevno je prenašal kaznilniško revščino [...] iz te skromnosti pa je žarela moč izobrazbe. Kot prepričan nasprotnik fašizma je glede na dane takratne razmere priznaval sodelovanje s komunisti", ki naj bo "strpno in enakopravno. [...] Če je bilo le mogoče, je dnevno bral mašo [...] Pri maši mu je stregel Vuk, včasih pa tudi Toman [...] ob neki priložnosti je pred bogoslužjem maše napovedal, da bo mašo daroval za uspeh slovenskih partizanov. [...] Zaradi svoje velike skromnosti in prodornega znanja si je pridobil izreden ugled".

Kovačevega pričevanja sem se hočeš nočeš moral spomniti ob zadnjem valu prahu, ki se občasno iz take ali drugačne potrebe dviguje okrog še nerazrešene uganke o poboju v ulici Rossetti. Vendar je tokrat mojo pozornost pritegnil ravno lik Camilla Follieta, že zato, ker nam danes svetovni splet omogoča tako rekoč sprotno potešitev vsakršnih radovednosti. Zvedel sem tako, da je Foillet svojo zaporniško izkušnjo prelil v lirske črtice v napol vezani besedi, ki so še pred koncem vojne, toda že po avtorjevi smrti izšle pod naslovom "*CROQUIS DE PRISON & CHEMIN DE CROIX INACHEVÉ*" ali po naše "*ZAPORNIŠKI KROKJI IN NEDOPOLNJEN KRIŽEV POT*".

Ne bodi len, sem si pri eni od spletnih knjižnic naročil izvod pravzaprav že tretje izdaje te lične, z lesorezi ozaljšane brošure. (Glej posnetek naslovnice)

A kakšno je šele bilo moje presenečenje, ko sem v uvodni posvetilni pesmi zagledal kitico, ki ob izrecno imenovanem Stanku Vuku povzdiguje Follietove jugoslovanske sojetnike in Titove partizane!

Pesem se (v mojem prevodu) v celoti glasi:

Te prostodušne in nerimane vrstice,
 ki niso pesem in ne proza, temveč drhteč izliv
 dolgotrajnega hrepenenja, posvečam
 savojskim partizanskim četam,
 ki zdramile so Francijo iz otopelosti,
 sojetnikom, zgodnjim tovarišem prvih zaporniških ur, in
 borcem, ki z njimi me povezala je vsakokratna ječa, nje z mano pa
 opoteča vojna sreča

STANKU VUKU in vsem Dalmatincem, Slovencem, Hrvatom,
 Srbom iz zaporov v Padovi in Alessandrii,
 ki iz njih donela je Slovanov glasna pesem
 o ljudski vstaji in o Titu,
 a tudi mojim italijanskim sojetnikom,
 napojenim z duhom Quattrocenta in Garibaldija,
 ki klešejo Italiji prerojeno dušo.

Posebej pa *Veronikin* posvečam *štacijon*
 vsem, ki po savojskih kolovozih pričajo o pravem,
 vsemu navkljub pristno gostoljubnem licu Francije:
 protestantom, JOC-ovcem, župnikom, brezvercem, kajžarjem ob meji
 in vsem družinam (delavskim, kmečkim, meščanskim),
 ki so svoj dom, svojo kočo in srce odprli
 fantom, ki so se tujčevemu ukazu uprli;
 a *IX. štacijon*, postajo ustreljenih borcev,
 RICHARDU ANDRÈSU, ki mi je pokazal pot v gozd,
 in tebi, dragi moj FRANÇOIS SERVANT, legendarni Simon,
 ki ti nekdanj krepko in drzno telo zdaj neznano kje počiva,
 ki si Gliere posejal s klicami junaštva, čigar zoreče brstje že slutimo
 izza mračnih rešetk¹.

Poglejmo torej, kdo je bil Camille Folliet. Povzemam po življenjepis, ki ga je v omenjeni brošuri prispeval Camillov rodni brat, sicer benediktinski redovnik Jean Folliet.

Camille Folliet se je rodil v Annecyju v francoski Savoiji 28. marca 1907. Odraščal je kot četrti otrok v meščanski družini ob sedmih bratih in sestrah. Že v osnovni in srednji šoli je bil deležen temeljite katoliške vzgoje. Po maturi leta 1926 je vstopil v semenišče. Kmalu je v ospredje njegovega duhovnega zorenja stopilo socialno vprašanje.

Njegovo semeniško šolanje je prekinilo služenje vojaškega roka. Odslužil ga je v Montpellieru in se izuril za radiotelegrafista. 21. maja 1932 je bil posvečen v mašnika. Postal je vikar v jeklarskem središču Ugine. Dodobra se je seznanil z življenjskimi razmerami tamkajšnjih delavcev in uspešno usmerjal njihov sindikalni boj. Povezoval je zlasti najmlajše delavce. Osnoval je z njimi podružnico mednarodnega frankofonskega združenja Krščanske delavske mladine (Jeunesse ouvrière chrétienne/JOC). Tam ga je na predvečer nemškega napada na Poljsko 24. avgusta 1939 zatekla mobilizacija.

S svojo enoto se je pred napredovanjem nemških in pozneje italijanskih enot umaknil v Valence. Tam je 22. junija 1940 doživel Pétainov predajo in nemško razkosanje Francije. O njej je zapisal: »V meni in v tovariših okoli mene se je vse sesulo. Kaj naj pričakujemo

¹ Opombe:

- JOC-ovec: pristaš JOC - Jeunesse Ouvrière Chrétienne/Krščanske delavske mladine.
- Veronikin štacijon: šesta postaja Križevega pota, ko Veronika pada Jezusu potni prt.
- IX. štacijon: deveta postaja Križevega pota, ko Jezus tretjič pade pod križem.
- Richard Andrès: francosko-španski partizanski poveljnik na Gornjem Savojskem, padel 18.01.1944.
- François Servant – Simon: francoski partizanski poveljnik na Gornjem Savojskem, padel 21.01.1944.
- Glieri: Plateau des Glières, savojsko visokogorje med Ženevo, Annecyjem in Mont-Blancem.

od gnusnega miru, ki so ga z barbari sklenili mrhovinarji? Ob sami tej pomisli smo zardevali od sramu.«

26. junija je bil demobiliziran. Vrnil se je k duhovniški službi sprva kot vikar v Ugine, nato pa kot duhovni vodja Krščanske delavske mladine v Annecy. V rojstnem mestu je umirajoči materi podelil poslednji zakrament. Posvetil se je podtalnemu odporništvu, organiziral mlade delavce, skrival in ščitil judovske družine pred deportacijo (15. septembra 1991 je bil postumno odlikovan z izraelskim naslovom »pravičnika med narodi«), mlade kvalificirane delavce je varoval pred prisilnim novačenjem za delo v Nemčiji in jih navduševal za partizanščino.

10. junija 1943 ga je OVRA aretirala na železniški postaji v Annecyju. Zaprt je bil najprej v tamkajšnji vojašnici, nato pa v vojašnici v Chambéryju. Tam je začel pisati svoje **Zaporniške krokije**. 30. julija so ga italijanske oblasti obsodile na 10 let zaporne kazni. Začel jo je prestajati v Cuneu, a so ga kmalu premestili v Fossano.

O zapornikovi bedi in pomanjkanju je zapisal: »Brez vesti o družini, o Franciji, brez sredstev in pošilk; a po zaslugi sojetnikov sicer skromno, a znosno življenje, pristna prakrščanska skupnost: lepo doživetje v deželi asiškega Poverella.« Ob kapitulaciji Italije je bil med vodilnimi jetniškega sveta (sam ga je poimenoval Sovjet: »*parmi les chefs du Soviet*«), ki so od direkcije zopora zahtevali osvoboditev jetnikov. Akcija se je, kot vemo tudi iz Vukovega pisemskega pričevanja Danici, izjalovila.

A z vedrostjo duha, ki mu je bila lastna, se je tudi iz tega ponesrečenega podviga znal pobrati in pošaliti, ko je zapisal v rahlo polomljeni italijanščini: »Ob vsaki premestitvi v novo ječo mi gre na bolje; upam, da bom kmalu naletel na tako brez rešetak, kar bo že primerljivo s prostostjo.« Premestitev v kaznilnico v Padovo je res naznanila skorajšnji konec njegovega jetništva: »Edini Francoz med 300 Slovani, bila je neverjetna priložnost! Glede na to, da so Nemci vse Slované to pot izpustili na prostost, je zastopnik Rdečega križa tudi zame vztrajal pri Gestapu v Benetkah. In – evo me!«

20. marca je prejel odpustnico iz ječe. Za veliko noč je bil v že Chambéryju. Takoj je obnovil stike z odporniško ilegalo. Cerkevna oblast mu je iz previdnosti priskrbelo zavetje v semenišče v Lisieux-ju v današnji Spodnji Normandiji. Toda nezadržno ga je vleklo nazaj med savojske partizane. 14. julija se je prebil do Annecyja. Nazadnje pa je s ponarejenimi listinami, vendar s spričevalom duhovnika pri Mission de Paris dosegel, da se je lahko zaposlil kot duhovni oskrbnik pri delavcih podružnice nemške tvrdke BMW v Argenteuilu, severno-zahodnem predmestju Pariza. Med 19. in 25. avgustom 1944 se je z mladimi oboroženimi delavci udeležil pariške vstaje. Iz tega časa je posnetek, ki ga je na pariških barikadah naredil slavni francoski fotograf Robert Doisneau.

Camille Foillet sredi oboroženih mladih delavcev med pariško vstajo.

Foto: Robert Doisneau, 8/1944

Toda osvoboditev Pariza še ni pomenila osvoboditve Francije. Foillet je zopet bil v prvih vrstah bojev z Nemci v svoji Savoiji. 31. marca 1945 je na izpostavljenem položaju pomagal ranjenemu soborcu, ko ga je v desno nadlaket zadela nasprotnikova krogla. Kljub takojšnji pomoči tovarišev se mu je rana grdo zagnojila. Po devetih dneh hudih muk je 9. aprila izdihnil. Pred smrtjo je doživel zadoščenje, da je lahko ugledal krtačne odtise svojih *Zaporniških krokijev* in nedopolnjenega *Križevega pota*. Svojega je dopolnil z življenjem in dejanji.

Na pogrebni svečanosti v že osvobojenem Annecyju v cerkvi Notre dame de Liesse so za njegovo krsto in praporom katoliških in borčevskih organizacij delale družbo zastave mestnih sekcij socialistične in komunistične stranke Francije ter levičarskega sindikata CGT.